

Asia: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamiseksi VN/4099/2024

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua työ- ja elinkeinoministeriölle hankintalain muutoksia koskevasta työryhmämietinnöstä. Keskitymme lausunnossamme yksinomaan harmaan talouden torjuntaan liittyviin ehdotuksiin, joista osaa pidämme ongelmallisina.

Keskeisimpänä suosituksenamme esitämme, ettei rikosrekisteriotteiden tarkastukseen perustuvasta poissulkemisperusteiden todentamisesta tule siirtyä rikostaustan omaehtoiseen selvittämiseen.

Pakollisia poissulkemisperusteita syytä täydentää työryhmän esitystä kattavammin

Työryhmämuistiossa esitetään tiettyjä laajennuksia ehdokkaiden tai tarjoajien pakollisiin poissulkemisperusteisiin. Työryhmämuistiossa ehdotetaan, että nykyisten poissulkemisperusteiden lisäksi myös rikoslain 30 luvun mukainen törkeä kirjanpitorikos sekä 48 luvun mukaiset törkeät ympäristörikokset olisivat jatkossa pakollisia poissulkemisperusteita. Finnwatch kannattaa näitä laajennuksia. Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön selvitysten perusteella pakollisiin poissulkemisperusteisiin olisi kuitenkin perusteltua tehdä myös muita lisäyksiä, sillä useilla muillakin rikosnimikkeillä on havaittu olevan selkeä yhteys harmaaseen talouteen. Näiden laajennustarpeiden osalta kehotamme ministeriötä tutustumaan Harmaan talouden selvitysyksikön antamaan lausuntoon¹.

Rikostaustan selvittämisen tulee jatkossakin tapahtua rikosrekisteriotteita hyödyntäen

Työryhmämuistiossa esitetään, että pakollisten poissulkemisperusteiden todentaminen voisi jatkossa perustua yrityksen vastuuhenkilöiden antamaan omaehtoiseen vakuutukseen. Työryhmä esittää toisin sanoen, ettei poissulkemisperusteiden olemassaoloa enää tarkistettaisi rikosrekisteriotteilta. Finnwatch katsoo, että muutos heikentäisi merkittävästi pakollisten poissulkemisperusteiden merkitystä ja vaarantaisi harmaan talouden torjuntaan julkisissa hankinnoissa liittyvät tavoitteet eikä sitä siten tulisi toteuttaa.

Muutosehdotusta perustellaan työryhmämuistiossa hallinnollisen taakan keventämisellä sekä sillä, että poissulkemisperusteita on ilmennyt rikosrekisteriotteiden tarkastuksissa vain harvoin. Hallinnollinen taakka ei kuitenkaan välttämättä juurikaan kevenisi, sillä myös vastuuhenkilöiltä tarvittavien vakuutusten hankkiminen ja arvioiminen aiheuttaisi hallinnollista työtä. Finnwatch suosittelee, että hallinnollista taakkaa pyrittäisiin ennemmin keventämään esimerkiksi kehittämällä rikosrekisteritietojen hakuprosessia siten, että

¹ https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/6467bd3d-56ae-444e-aded-b3cdeac2bc18/9686c8c3-d776-433d-9ab0-1fd3eee7c42b/LAUSUNTO_20250307142458.PDF

tarvittavat tiedot saataisiin jatkossa sähköisesti. Se, että poissulkemisperusteita on tullut vain harvoin vastaan, johtunee puolestaan pitkälti rikosrekisteriotteiden tarkistamiseen perustuvan menettelyn ennaltaehkäisevästä vaikutuksesta. Tuomioita saaneet jättävät toisin sanoen osallistumatta kilpailutuksiin, koska on selvää, että rikostausta kävisi prosessissa ilmi. Siirryttäessä omaehtoiisiin vakuutuksiin tämä pelotevaikutus poistuisi ja rikostuomioiden salaamisesta tulisi käytännössä mahdollista. On myös huomionarvoista, että vastaava rikosrekisteriotteiden tarkastamiseen perustuva menettely on työryhmämuistion mukaan yleinen muissakin EU-maissa.